

Frontex – EU:s militanta födelsedagsbarn

Den europeiska byrån vars främsta uppgift är att postera ut poliser vid EU:s yttre gränser fyller tio år i år. I oktober 2004 fattades det avgörande politiska beslutet om att inrätta Frontex. Knappt ett halvår senare startade det operativa arbetet. Frontex är det främsta verktyget i den ofria rörligheten in till EU.

Ja, du läste rätt: den ofria rörligheten. Under 2014 talas det mest om den fria rörligheten, men den har ett pris. För att EU:s och Schengens länder ska kunna ta bort sina interna tullar och passkontroller krävs en hårdare kontroll och bevakning av de yttre gränserna. Europas hårda skal utgörs av Frontex som har sitt huvudkontor i en glittrig skyskrapa i Warszawas växande businesskvarter. Där finns chefer, metalldetektorer och riskanalyser. Men den egentliga verksamheten sker flera hundra mil därifrån, vid unionens yttre gränser.

En stat som har en yttre EU-gräns, som Italien, Frankrike, Grekland eller Spanien, kan kalla in Frontex för att säkra¹ gränserna. Byrån skickar då dit sina egna europeiska gränsvakter, som är poliser från EU:s medlemsländer. Det finns 60 svenska europeiska gränsvakter. De åker på uppdrag som varar i en månad. Deras uppgift är att spana vid gränsen och helst se till att ingen alls kommer in i EU den "olagliga" vägen, men annars gripa människor, förhöra dem och forsla dem vidare in i det lokala landets myndighetssystem – oavsett hur mycket kritik landet fått för sina asylprocesser och sitt flyktingmottagande. Spaningen kan bedrivas från båt, flyg eller land. Operationerna som Frontex ingår i har namn som Amazon redux, inriktad mot invandring från Sydamerika, Zorba som fokuserar på Balkan och Zarathustra som jobbar mot Mellanöstern. En presstalesperson på Frontex som Ful intervjuat, berättar att fram tills nyligen ställdes inga krav på specifika kunskaper om migration hos dem som anställs:

– De (gränsvakterna, red. anm.) är praktiker, deras uppgift är att upptäcka migranter vid gränsen och säkra² gränsen. De vill inte veta något

1. Med "säkra" menar Frontex att förhindra människors rätt att söka asyl och att röra sig fritt i världen.

2. Med "säkra" menar Frontex att förhindra människors rätt att söka asyl och att röra sig fritt i världen.

om asylsystemet och migrationspolitik, de vill veta vad de ska göra om deras bil går sönder.

Flera människorättsorganisationer har upprepade gånger kritiserat Frontex och lokal myndighetspersonal för att olagligen hindra människor från att komma in i EU.³ De ska handgripligen ha släpat tillbaka människor som kommer vandrande över gränsen, bogserat tillbaka båtar med människor och varnat militär på andra sidan gränsen när någon försökt ta sig över. Detta känner Frontex till och de utreder en handfull fall, men i skrivande stund har de inte kommit fram till att deras personal skulle vara inblandad i något olagligt. Synen på personalen är istället att de verkställer order, utan personligt ansvar. Det framgår med extra tydlighet i det utbildningsmaterial som gränsvakterna tilldelas:

”Det är också viktigt att påminna sig själv om att gränskontroll varken kommer att lösa flyktingtrycket eller fusk med asylprocessen eller rädda alla tortyroffer, smuggling eller trafficking. Gränspersonal bör försöka undvika att lägga för mycket press på sig själva och förbli realistiska kring sin egen förmåga och fokusera på den konkreta situationen de befinner sig i.”⁴

Så hur växte då
beslutet om Frontex fram?

Det handlar om pengar. I början av 1990-talet hade EU:s politiker länge haft problem med det de kallade den olagliga invandringen till EU. Retoriken i diskussionerna gick ut på att människor som kom till Europa för att fly undan krig, eller för att söka sig ett bättre liv av andra skäl, jobbade för långt mindre pengar än infödda européer. Dessa ”andra” utnyttjades av europeiska företag och det medförde brottslighet och sned konkurrens. Eftersom detta hotade handeln, argumenterade EU vidare, så behövde unionen en polisstyrka som hjälpte de nationella motsvarigheterna. Voilà, Frontex såg ljuset.

Under Europeiska rådets möten i Tammerfors 1999 och Thessaloniki 2003 enades EU:s ledare om att ”olaglig invandring” från utomeuropeiska länder var ett hot mot säkerheten inom unionen. Men det handlar inte bara om pengar. I EU-parlamentets betänkande från den 24 februari 2004, som innehåller embryot till Frontex, finns bland annat följande formulering:

3. Så kallade ”pushbacks”. Se Amnesty:
<http://www.amnesty.se/nyheter/nyheter/83293/>.
4. Ur Frontex utbildning i mänskliga rättigheter.

”A: Dagligen utspelas mänskliga tragedier i Medelhavet där båtar förliser överlastade med människor som flyr från hunger, fattigdom och förföljelse [...]”

Redan när Frontex bildades var alltså politikerna väl medvetna om att människor dog på sin väg till Europa. EU hade kunnat välja en annan väg än militariseringens och gränskontrollens. EU hade kunnat välja öppenheten och bekämpandet av fattigdom. För det fanns motförslag på andra håll. Men knappast från Sverige. Förutom ministrar hade Sverige 22 politiker i EU-parlamentet när Frontex bildades. Ingen protesterade. Det gjorde däremot fyra andra politiker i utskottet (en från Danmark, en från Italien samt två från Tyskland) som behandlade frågan, men för döva öron. Det var också svårt att komma överens om andra åtgärder. I början av 2000-talet föreslog Europeiska ekonomiska och sociala kommittéen att det borde bli lättare för folk som ville till Europa att få jobba och driva företag här, men förslaget röstades ned av ministerrådet.

En buffertzon kring EU

Förutom arbetet vid gränserna har Frontex två andra uppgifter: att stödja forskning kring säkra⁵ gränskontroller och att deportera människor som inte har legal rätt⁶ att vistas i Europa. Det kallas Joint Operations. När Sverige genom åren har tvångsutvisat människor har Frontex hjälpt till att hitta andra länder som också ska utvisa människor till samma land. EU-länderna chartrar då helt enkelt ett deporteringsplan ihop. Så har Sverige samarbetat med bland annat Norge, Tyskland, Finland och Ungern för att skicka människor ut ur EU. Ofta handlar det om människor som sökt asyl här. Sverige har skickat folk till Irak, Kosovo, Burundi, Serbien och Uzbekistan.⁷

Men fort Europa byggs inte bara på polisiär väg, utan även på politisk. Samma år som beslutet om Frontex klubbades igenom började också EU arbeta allt hårdare med avtal med länder utanför unionen, för att dessa ska ta tillbaka människor som inte får stanna i EU. Det står

5. Med ”säkra” gränskontroller menar Frontex kontroller som hindrar människor från att utnyttja sin rätt att söka asyl och att röra sig fritt i världen.

6. Med begreppet ”legal rätt” avses EU:s medlemsländers migrationspolitik som förvägrar vissa människor rättigheter som ges andra.

7. Frontex: <http://frontex.europa.eu/operations/archive-of-operations/?year=%C2%AEion=&type=Return&host=Sweden>

inskrivet i Haagprogrammet, dåvarande grundbulten för hela EU:s säkerhetsarbete, att flyktingskyddet i tredje land ska stärkas och att medlemsstaterna bör samarbeta för att skydda sig mot ”olaglig invandring”. Ett viktigt vapen i detta blir att teckna avtal med en rad länder utanför unionen. Det handlar inte om frihandel, som en kanske kunde tro när det gäller EU, utan det handlar om människor. Återtagande av människor. Det senaste återtagandeavtalet⁸ tecknades 2013 mellan Turkiet och EU. Mot att Turkiet tar tillbaka människor som europeiska migrationsmyndigheter bedömt som icke skyddsbehövande får turkiska medborgare åka till Europa utan visum.

Med den här typen av avtal, och en allt starkare polisiär kontroll, bygger EU en buffertzona av länder kring sig för att till varje pris skydda den fria rörligheten inom unionen. Under våren 2014 diskuterar EU återtagandeavtal med Korea och Azerbajdzjan.

Med hjälp av Frontex har övervakningen av EU:s gränser blivit mer effektiv⁹, precis det som politikerna ville när de bestämde sig för att starta Frontex för tio år sedan. Under den tiden beräknar människorättsorganisationer att 23 000 människor har dött vid Europas gränser. Frontex för ingen statistik. Däremot har byrån statistik på att den upptäckt tiotusentals olagliga gränsövergångar¹⁰ varje år. Trots att Frontex är tysta om det, så fortsätter dödsfallen vid gränsen. Bara hösten 2013 rapporterades om flera hundra döda människor på väg i båtar över Medelhavet. Människor från Syrien, Nordafrika och Afghanistan har mist livet de senaste månaderna – allt medan politiker fortsätter betala pengar till Frontex för att göra de mindre livsfarliga vägarna till EU allt mer otillgängliga. ✘

8. Europaparlamentets referens: 20140226STO37002

9. Med ”effektiv” menar Frontex att med alla till buds stående medel hindra så många människor som möjligt att nyttja sin rätt att söka asyl och röra sig fritt i världen.

10. Frontex Risk Analysis 2013.

Skribent: *Europa Europas* researchgrupp

353 991 personer sökte asyl i Europa under 2013. Samma år fick 115 230 ett avslag. Det är en liten del av det totala antalet flyktingar i världen. Bara från Syrien beräknas antalet flyktingar i grannländerna passerat två miljoner.

23 000 döda vid EU:s gränser
UNITED, som är ett europeiskt nätverk mot nationalism, rasism och fascism och som stöttar migranter och människor på flykt, har sammanställt dödsfall vid Europas gränser från mitten av 1990-talet fram till 2012. UNITED har upprättat en lista över 17 306 dödsfall där det har dokumenterats vilka som dött, varifrån dessa personer flytt och vad dödsorsaken var.

www.unitedagainstracism.org/pdfs/listofdeaths.pdf

En annan databas som också samlar information om hur människor dör när de försöker ta sig till Europa är Migrant Files, ett projekt som drivs av en grupp journalister. Här har statistik samlats på över 23 000 dödsfall från år 2000 till 2013.

www.detective.io/detective/the-migrants-files